

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**
Yazı: **13**

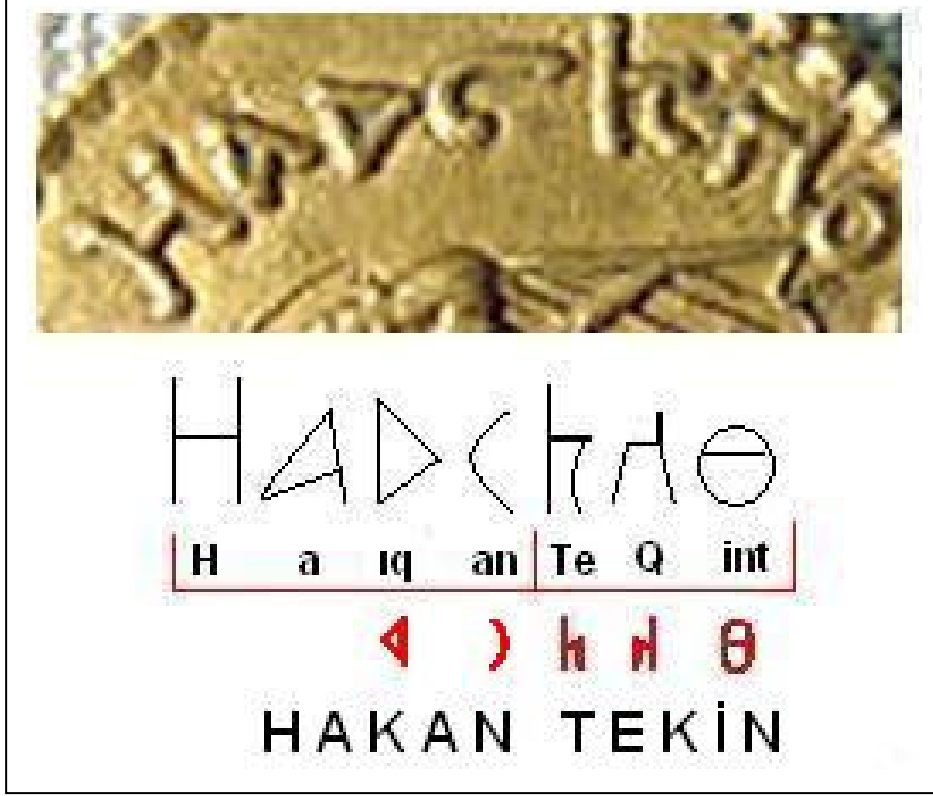
Kuşhan Kralı Hakantekin

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Dokuzuncu yazımda Kuşhan ülkesini gösterdim ve yazısına da bir iki örnek verdim. Bu bölgenin önemi yeni yeni anlaşılmalıdır. Kuşhan tarihi ve kral adları hakkında oldukça çelişik görüşler vardır. Buldukları bölge Ön-Türk kültürünün geliştiği bugünkü Uzbekistan-Tajikistan bölgesi olmasına rağmen bu halkın Hint-Avrupa dilini konuştuğu ve Yunan harflerini kullandığı görüşü hâkimdir. Bir bakıma bu görüş Kuşhan krallığının son dönemleri için doğrudur. Zira M.S. birinci ile üçüncü yüzyıllar göz önüne alınırsa Hint-Pers ve Yunan etkileri gerçekten de önemlidir. Fakat asıl köken kültür olan Ön-Türk kültürünü de kaybetmeyip, karışık bir yapı sergilemişlerdir.

Üstteki resimde bir Kuşhan sikkesi görülüyor. M.S. 127-147 yılları arasında ülkeyi yönetmiş olan **Mahasena** adlı krala ait olduğu iddia ediliyor. Bir Hint adı olarak akla yakın gelse de, sikkedeki yazıyı okumaya çalışınca durum değişiyor. Harfleri daha iyi seçebilmek için alttaki resme bakınız.

Kralın adını Yunan harfleri ile **Μαασηνο** (*maaseno*, Mahasena) olarak okumaktadırlar. Birinci harfin büyük oluşundan yazıyı soldan sağa doğru okumak gerektiğini anlıyoruz. İlk harf açıkça bir H sesini veriyor. Bu harf **Orhon** abecesinde bulunmuyor. Çünkü Türkçe'de daima **KH** sesi bir-arada genizden telaffuz edildiğinden tek başına bir H sesini verecek olan işarete (damgaya) gerek duyulmamıştır. Dolayısıyla, H harfi geç döneme ait bir alıntı olsa gerek.

İkinci harf bir A olup Etrüsk abecesinde aynısı vardır. Üçüncü harf ile ikinci harf arasında büyük fark bulunuyor. Bu farka rağmen yazıyı okuyan 'uzmanlar' her iki şekle aynı A sesini uygun görmüşlerdir. Ayrıca araya bulunmayan bir de H sesini katarak MAHA şeklinde okumuşlardır. Oysa ki, Orhon harfleri arasında üçüncü harfin aynısı olan ve **IQ** (genizden) sesini veren işaret bulunmaktadır.

Keza dördüncü harf da Orhon abecesinde bulunan ve **AN** sesini veren işarettir. Bu durumda buraya kadar **HAIQAN** yani **HAKAN** sözü ortaya çıkmış oluyor. Dördüncü harfin Yunan Sigma harfi (σ) ile hiçbir ilişkisi olmadığı görüşündeyim. Çünkü sigma harfi daima kapalı bir daire ve üzerinde bir düz çizgi ile yazılmıştır.

İsmin devamında **Te-Q-İNT** seslerini veren işaretler de Orhon abecesinde aynen bulunmaktadır. Bir bölüm **TEKİN** olarak okunursa birlikte kralın adı **HAKANTEKİN** olduğunu görmüş oluruz.

Asıl resme bakarsak son harfin bir O olmadığı ve Yunan Theta harfine benzediği görülür. Yunan Theta harfi ise Orhon INT /İNT şeklinden dönüşmüş olup **Tengri** damgasından türediği görüşümdedir.

Öyle anlaşılıyor ki, çok eski bir köke sahip olan Kuşhan kültürü zaman içinde Yunan-Pers-Hind kültürlerini etkilemiş ve onlardan etkilenmiştir. Son dönem Kuşhan krallığı karışık bir abece kullanarak **Orhon** (Ön-Türk) köklerinden kopmuş, M.S. 250 yıllarında tarih sahnesinden silinmiştir.

ORHUN ABECEİ						
	↵	A and E		λ	1 & 2	Ç
	┆	E and I		ϕ	1 & 2	M
	›	O and U		1	1 & 2	P
	⌞	Ö and Ü		ϣ	1 & 2	Ş
B1	┆	⌞	B2	ϣ	1 & 2	Z
D1	⌞	⌞	D2	ϣ	İÇ, Çİ	Ç
G1	ϣ	ϣ	G2	ϣ	IKH, KHI	Q
Q	⌞	ϣ	K	⌞	LT, LD	
L1	┆	ϣ	L2	›	NÇ	
N1	›	⌞	N2	⊖	NT, ND	
R1	ϣ	┆	R2	┆	ING	
S1	ϣ	┆	S2	⌞	NYI	
T1	ϣ	⌞	T2	⌞	ÖK, ÜK	
Y1	⌞	ϣ	Y2	┆	OKH, UKH	